

EKONOMİ POLİTİK

Yeni Türkiye’de Spekülasyon-Yönlü Büyüme

Erinç Yeldan, 17 Eylül 2014

İktisat yazını yirminci yüzyılın ikinci yarısında bir dizi alması kalkınma modeli geliştirdi. Bunların en önemlisi 60’lı ve 70’li yılların *ithal ikameci sanayileşme* modeli idi. Bunu 1980’lerde Kore’nin başarılı sanayileşme modeline öykünerek geliştirilen *ihracata yönelik büyüme* önerileri izledi.

Yeni Türkiye’nin “kalkınma” (!) modeli ise, 1990’lı yıllarda alt yapısının hazırlanmasına karşın 1994 ve 2001 krizleriyle sekteye uğramış; ve ancak AKP iktidarları altında ulusal ekonominin her köşe bucağına etkisini hissettirebilmiş bir tasarıma dayanmaktadır: *dış borçlanmaya dayalı, spekülasyon-yönlü büyüme*.

Söz konusu modelin ana vurgusu spekülasyon nitelikli yabancı sermaye girişlerinin özendirilmesi ve döviz bolluğuna dayalı bir ucuz ithalat cenneti yaratılarak, iç tüketimin genişletilmesidir. Yabancı sermaye girişlerini uyaran politika demeti, yüksek faizler, özelleştirme ve/veya imar rantları, veya siyasi ödünler biçiminde düzenlenebilirdi. 2003 sonrasında AKP iktidarları bu unsurların her birini farklı biçimlerde uygulamaya sokmuştur.

Bilindiği gibi *spekülasyon-yönlü büyüme* tasarımının en tehlikeli yanı dış borçlanmaya dayanması ve cari işlemler dengesinde bozulmaya yol açmasıdır. Türkiye 2003 sonrasında giderek daha fazla cari işlemler açığı veren ve bu açığı giderek daha sağlıksız ve siyasi açıdan daha büyük ödümler vererek karşılayabilen kırılgan bir ekonomiye dönüştürülmüştür. Bu tespiti genelleştirmek için Türkiye ekonomisinde büyümenin 2003 sonrasındaki kaynaklarını irdeleyeceğiz. Aşağıdaki tabloda böylesi bir çalışmanın ana unsurlarını sunuyoruz

Tablo 2003 sonrası üç döneme ayırıyor: 2009 öncesi ve sonrası, ve içinde bulunduğumuz yıl. Türkiye 2009 öncesinde yıllık ortalama yüzde 5.8; 2010-2013 arasında ise yüzde 4.9 büyüme göstermiş. 2014’ün mevcut büyüme oranı ise yüzde 2.1. Tablonun diğer satırları söz konusu büyümenin harcamalar yönünden nerelerden kaynaklandığını gösteriyor. Örneğin, 2003-2008 arasındaki yüzde 5.8’lik büyümenin, yüzde 3.8’i özel tüketimden, 2.1 puanı ise yatırım harcamalarından kaynaklanmış. İhracat 1.7 puan getirir iken, ithalat sonucunda 2.3 puanlık kayıp söz konusu olmuş.

2010 sonrasında durum farklı değil, özel tüketim harcamaları gene başı çekiyor; ancak artık yatırımların ve net ihracatın katkısı giderek azalmış. Dönemin ortalama büyüme hızı düşme eğiliminde ve gerek özel tüketim, gerekse yatırım harcamalarının uyarıcı etkisi azalmakta. Dolayısıyla, “Yeni” Türkiye’nin devir aldığı miras giderek daha fazla yükselen cari işlemler açığı olmuş. Öyle ki 2014’e gelindiğinde “Yeni” Türkiye daha fazla dış açık veren ve daha düşük hızda büyüyen bir “bağımlı ekonomiye” dönüşmüş durumda. 2014 ise yatırımların ve iç tüketim katkılarının artık söz konusu olmadığı ve ulusal ekonominin durgunluğa itildiği bir görünüm sergilemekte.

Bu koşullar altında ulusal ekonominin ana ikilemi ortaya dökülmüş durumda: yabancı sermayeyi çekmek ve dış açığı finanse edebilmek için *faizlerin yüksek*; özel tüketim ve yatırım harcamalarını uyarmak ise *faizlerin düşük* tutulması gerekli. *Spekülatif-yönlü büyümenin aslında sürdürülebilir bir büyüme modeli olmadığına en net ifadesi.*

Büyümenin Kaynakları, 2008-2013 (1998 Fiyatlarıyla)

	2003-2008	2010-2013	2103.Ç2 - 2014.Ç2
Milli Gelir (GSYH) Ortalama Büyüme	5.8	4.9	2.1
Milli Gelir Büyümesine Katkılar (%)			
Özel Tüketim	3.8	2.7	0.3
Kamu Tüketimi	0.5	0.6	0.3
Sabit Ser. Yatırım Har.	2.1	1.4	-0.9
Stok Değişmeleri	-0.1	0.0	-0.4
İhracat	1.7	1.9	1.5
İthalat	-2.3	-1.7	1.4
NOT:			
Çalışan Başına Reel Milli Gelir (TL)	4,734.6	4,750.2	4,679.2
Cari Açık / GSYH (%)	4.9	6.5	6.2
Kaynak: TÜİK, Ulusal Hesaplar ve Hane Halkı İş gücü İstatistikleri			

Ekonominin dış kaynak girişine bağımlılığı sorunu ise en çarpıcı olarak “üretkenlik” kayıplarında kendini göstermektedir. Çok kaba, ancak doğrudan bir hesaplamayla, 2009 öncesi ile sonrasının Türkiye’inde *işçi üretkenliğini* karşılaştırır isek, 2003-2008 arasında çalışan başına üretilen *reel* ulusal gelirin (sabit 1998 fiyatlarıyla) 4,734 TL olduğunu; ve bu rakamın 2010-2013 arasında sadece 0.3 büyüyerek, 4,750 TL’ye yükseldiğini, 2014’ün ilk yarısı itibarıyla de 4,679 TL’ye gerilediğini görebiliriz.

Bu satırlarda sıkça dile getirdiğimiz yorumumuz, Türkiye’nin mevcut durgunluk ve dış bağımlılık sorunlarının birden bire oluşmadığı; sorunların yıllarca sürdürülen neoliberal, muhafazakar ekonomi politikalarında yattığı yönündedir. Bu bakımdan 2014 sonrası “Yeni” Türkiye’nin iktisadi verileri, “dış kaynağa dayalı düşük hızlı spekülatif-yönlü büyüme” sorununun giderek daha da derinleşmekte olduğunu belgelemektedir.

2023’te “*fert başına 25 bin dolarlık bir Türkiye ile dünyanın en büyük on ekonomisi arasında olmak*” mı? Biraz ciddiye lütfen.